

Persvazivní prvky v českých nakladatelských anotacích

JIŘÍ JELÍNEK*

CITATION: Jelínek J., 2023, Persvazivní prvky v českých nakladatelských anotacích, „Stylistyka” XXXII: 269–280, <https://doi.org/10.25167/Stylistyka32.2023.15>

1. Úvod

Anotace je paratextový žánr značně různorodý. Objevuje se varianta oficiální či nakladatelská, varianta odborná a knihovnická, ale také anotace čistě amatérská (Jelínek 2021: 177–178). Anotace nakladatelská, jíž je následující analýza věnována, se vyznačuje především značnou různorodostí funkcí. Jakožto oficiální text má za úkol předat stručně a jasně informace o daném díle, ale současně také potenciálního čtenáře přesvědčit o zakoupení anotovaného díla, a popřípadě dokonce fungovat jako až literárněvědná interpretace daného textu – mohou být zdůrazněny nejvýznamnější rysy stylu, historický a společenský kontext díla a podobně.

Klíčovou funkcí, která oficiální anotace spojuje, je nicméně persvaze – prvořadým úkolem nakladatelského textu vždy zůstává přesvědčení čtenářů, aby si publikaci pořídili, ať už čistě za účelem finančního zisku pro nakla-

---

* <https://orcid.org/0000-0003-0015-6059>, Univerzita Hradec Králové, Česká republika, jiri.jelinek.3@uhk.cz

datelství, nebo proto, že šíření dané knihy je považováno za společensky žádoucí. Samotné persvazivní prvky se pak v anotacích vyskytují v různé podobě a míře: často se lze setkat s užíváním výrazně pozitivního, či dokonce expresivního lexika, ovšem také se skrytější snahou o ovlivnění – například skrz údernost syntakticky jednoduchého stylu, apelem na odbornost či umírněnost nebo nejružnějšími uměleckými prostředky.

Pro potřeby studie jsou vybrány anotace ze tří období: z meziválečné první republiky, z období socialismu a ze současnosti. Vinou značné kvantity potenciálního materiálu – prakticky každá vydaná publikace je spojena s jednou či více anotacemi – je analýza přirozeně pouze výběrová a nutně postihne pouze některé stylové zvláštnosti. Je jasné, že komplexní kvantitativní analýza by vyžadovala soubor stovek tisíc textů, často obtížně dostupných a datovatelných.

2. Meziválečné anotace

Prvním zkoumanou etapou je meziválečná doba, kdy došlo k prudkému rozvoji nakladatelských domů – mezi lety 1924 a 1936 se například počet pražských nakladatelství zdvojnásobil, z přibližně stovky na téměř dvě stovky (Svatoš, Svatošová 1998: 232) – a anotace jako samostatný útvar se proti předválečnému období stala řádově četnější. Nakladatelské anotace se nicméně jen výjimečně objevovaly na obalech či přebalech samotných publikací a častěji byly zveřejňovány v propagačních materiálech či v novinách a časopisech; určitou výjimkou jsou případy, kdy byly v rámci knihy vydané v edici představeny pomocí anotací i další knihy z dané edice, i zde však jde v zásadě o externí paratext.

Za příkladový materiál poslouží *Stručný seznam knih Českomoravských podniků tiskařských a vydavatelských v Praze* z roku 1929. Jedná se o předposlední publikaci tohoto typu; soupisy vycházely mezi lety 1918 a 1930. Zároveň jde především o kompilační materiál, některé z uvedených anotací byly v rámci činnosti nakladatelství vytištěny již dříve v rámci propagace v novinách.

Soubor obsahuje přibližně 153 anotací¹ – počet není možné uvést zcela přesně, neboť část textů se nachází na hranici tohoto žánru. Kupříkladu popisek

---

¹ Autory románů, k nimž je připojena anotace, jsou: Jindřich Šimon Baar (17 anotací), Bohumil Brodský (62), Karel Červinka (7), Rudolf Jaroslav Kronbauer (4), Karel Leger (2), Jaroslav Marcha (2), Karel Rožek (2), Barbora Marie Eliášová (1), Marie Laudová (1), Josef Hais Týnecký (1), Josef Vraný

u Karasova románu *Výstřel do tmy* (1927), kde je uvedeno pouze „román ze zapadlé dědiny“, asi za velmi stručnou anotaci ještě považovat lze; naproti tomu u knih Josefa Haise Týneckého je obvykle uveden jen počet obsažených barevných obrázků a perokreseb, a tudíž se o anotaci nejedná. Je však jasné, že takto stanovená hranice je arbitrární a mohla by ležet i jinde.

V první řadě je možné pozorovat naivní persvazi prostřednictvím pozitivně laděného lexika, především pak adjektiv. Pohlédneme-li například na popisy knih Jindřicha Šimona Baara, je zjevné, že množství přídavných jmen je proti méně příznakovému stylu nadprůměrné – a ve více než polovině případů se jedná o adjektiva hodnotící.

Charakteristický je již začátek první anotace, jež se vztahuje k próze *Paní komisarka* (1923) a začíná slovy „Baar je vypravěč prostý, srdečný a jímavý“ (s. 3). I další hodnotící adjektiva jsou velmi rozrůzněná: nejlepší, důstojný, bohatý, pestrý, nejzralejší, srdečný, vznešený, důvěrný, láskyplný, vzácný, ušlechtilý, osvícený, významný, poutavý, vytříbený, očistný, spolehlivý, nejušlechtlejší. K opakování dochází přitom pouze sporadicky: výraz „vzácný“ je uplatněn dvakrát (v celém souboru anotací čtyřikrát), výraz „jímavý“/„jímající“ také dvakrát (v celém souboru devětkrát) a rovněž superlativ „nejlepší“ je použit dvakrát (v celém souboru devětkrát).

Lze předpokládat, že tato snaha o alternace vychází z předpokládaného způsobu čtení: očekává se, že recipient si postupně projde všechny anotace a vybere si knihy, které ho zajímají – a kdyby docházelo k přílišnému opakování jednotlivých adjektiv, rozhodování by bylo obtížnější. Paradoxně však jde o pouhou iluzi volby. Ve většině ohledů jsou anotace stylově takřka shodné, a to ať už se vztahují k dramatickému románu, nebo k humoristické četbě. U přídavných jmen pak často jde o synonyma – je například prakticky jedno, zda je kniha označena za zajímavou, jímavou, či poutavou, důležitá je pouze aktivace pozitivních emocí, které má hypotetický čtenář s těmito výrazy spojeny. I tak lze ale v představě, že čtenář dostane různorodou nabídku a zvolí si to, co je mu nejbližší, pozorovat zárodek pozdější výrazné stylové rozrůzněnosti.

Také srovnáme-li první tři texty baarovských anotací, první tři texty severské knihovny a první tři texty humoristické četby, ukáží se drobné stylové rozdíly. V anotacích je rozdíl v délce (Baar průměrně 36,7 slova,

---

(Jan Kobr) (1), B. M. Eliášová (1); v rámci edic pak humoristická četba čítá 11 anotací, románová četba 12, české pohádky 7 a severská literatura 22.

severská knihovna průměrně 49,7 slova, humoristická četba průměrně 59,7 slova) a severská knihovna pracuje s nejdelšími souvětími, průměrně 3 věty na syntaktický celek, zatímco u Baara nalezneme 1,83 věty na syntaktický celek a u humoristické četby 2,6 věty na syntaktický celek. U Baara se objevuje 18,3 slova na syntaktický celek (10 slov na větu), u severské knihovny 29,8 slova na syntaktický celek (9,93 slova na větu) a u humoristické četby 17,9 slova na syntaktický celek (6,88 slov na větu). Přestože bývá někdy anotace řazena mezi odborné texty, je syntakticky jednodušší, než by odpovídalo průměrům uváděným u odborného funkčního stylu (Čechová, Krčmová, Minářová 2008: 216).

Ve všech případech jde o syntakticky jednoduchý, úderný styl, přičemž severská knihovna láká čtenáře zdánlivě komplikovanějším vyjadřováním alespoň v ohledu celkové délky jednotlivých syntaktických celků. Všechny zkoumané anotace pracují s množstvím přívlastků, které jsou leckdy vršeny až marnotratně; na druhou stranu je jejich syntax poměrně jednoduchá – i v případě nejkomplicovanější severské knihovny jde o tři věty na syntaktický celek, což lze stále hodnotit jako nepříliš náročný styl.

3. Anotace druhé poloviny 20. století

Po druhé světové válce dochází v kulturní oblasti k mnoha změnám, a to jak povahy značně dramatické, spojené se zestátnováním, výměnou zaměstnanců a normativními regulacemi (Přibáň 2014: 7–9), tak povahy evoluční, spojené s pozvolným nástupem některých dnes již samozřejmých strategií knižního trhu, například postupného prosazení zvyku umisťovat anotaci na knihu samotnou.

Pro potřeby následující analýzy jsou využity anotace publikované v rámci edice Světová četba nakladatelství Odeon. Na každém svazku této edice se objevují anotace dvě: jedna se týká přímo daného díla, druhá jiného díla, které v rámci edice vyšlo ve stejném roce.

Z hlediska anotací byl ovšem nejvýraznější změnou posun nakladatelství od výdělečných subjektů soutěžících na trhu k subjektům, které se svou činností snaží naplňovat primárně jiné cíle – propagaci vhodné četby za účelem „kultivace společnosti“, udržování kulturního dědictví, výchovu a formování ke „správným“ politickým názorům a podobně.

Tyto změny se podepsaly také na anotacích. Byť persvazivní funkce nijak výrazně oslabena nebyla, došlo k její proměně. Pozorovat je možné snahu o využití anotace jako apologetického textu, který má předem reflektovat případné kritické výtky vůči vydání právě daného díla – texty proto často obsahují zmínky o historickém významu díla či jeho ideologické vhodnosti, zatímco oslava čtivosti a „jímavosti“ je upozaděna. Persvazivní prvky, jež se v anotacích objevují, mají vést nejen k přečtení díla, ale především ke „správnému“ přečtení díla: přítomna je tedy persvaze nejen ve prospěch textu, ale rovněž persvaze (a agitace) ve prospěch marxistického světového názoru. Tento sklon, tedy využívání anotací ke stanovení žádaného pohledu na knihu a její kulturní kontext, samozřejmě lze nalézt i v předúnorové a polistopadové produkci, avšak ve výrazně menší míře.

V socialistické kultuře se tak rozvíjejí anotace jako stylově velmi zvláštní texty, ve kterých je bohatá a různorodá slovní zásoba (často na stejné úrovni jako v meziválečných textech, nebo dokonce ještě pozoruhodnější), která anotaci dodává ambice až umělecké, spojována se závěry marxistické dialektiky a materialistického pohledu na literární historii. Typickou ukázkou tohoto postupu je shrnutí knihy *Ztracený obzor* (1933) Jamese Hiltona. Čtenář, který váhá, zda po knize sáhnout, na jejím přebalu narazí na spojení jako „modravá lunatická vidina“ nebo „dychtivá romantická tucha“ – současně je ovšem přítomno pragmatické a deterministické tvrzení o „realistické nezbytnosti závěru, že snový přelud se stává vlastně záštitou před světem, v němž se pomalu schylovalo k válce“. Tento typ persvaze se pak objevuje ve všech ostatních vybraných anotacích přelomu 60. a 70. let, u Gidových *Vatikánských kobek* (1914), Millerova *Prezydenta Krokadýlů* (1959), Tieckova *Života básníka* (výbor, česky 1974), Odojevského *Poraněných snů* (výbor, česky 1974) a Hiltonova *Ztraceného obzoru*.²

V anotaci *Prezydenta Krokadýlů* jsou užity expresivní, pro dobového čtenáře aktuální a lákavé výrazy jako „chuligán“, „flandák“ nebo „bábrlinka“ a současně se hovoří o „stínu americké demokracie“, což lze popsat až jako publicismus. Ve *Vatikánských kobkách* stojí zvukomalebné spojení „právo pranýřovat či parodovat“ v kontrastu ke kritice dobové společnosti

---

² Anotace k *Prezydentovi Krokadýlů* nepochází přímo z knihy samotné, nýbrž z přebalu knihy. *Prezydent Krokadýlů*, ač plánovaný k vydání, byl nakonec vinou politických událostí z edičního plánu vyřazen a „anotační persvaze“ se v tomto případě ukázala nedostatečnou. Ke druhému vydání (po prvním v roce 1963) pak došlo až v roce 1990, stále v rámci Odeonu.

a ustaranému ubezpečení, že postavy „mají co říci i současnému čtenáři“, tedy fráze, kterou by bylo možné čekat spíše v doslovu, či dokonce odborném článku. U *Života básníka* je citován Andersenův poetický názor, že „Skřítkové“ jsou „jedna z nejkrásnějších pohádek, jaké kdy byly zbasněny“, ovšem na druhou stranu je korigován tvrzením, že leccos z Tieckova díla se „ukázalo poplatným době“. V případě Odojevského *Poraněných snů* musí být zmíněno, že „stál u kolébky ruského demokratického hnutí“ a že dobová společnost byla „tupě strnulá“, a jde tedy o myšlenkově velice preskriptivní a zdánlivě objektivní historiografickou analýzu. Stavidla rétorické výmluvnosti se však otevřou v okamžiku, kdy jsou popisovány jednotlivé texty, dochází k vyslovenému plýtvání adjektivy a objevuje se tvrzení, že „v rozjitřeném mozku hluchého Beethovena rozpoutává bouři zase onen drásavý pocit, jak nedokonalý je lidský tvor“.

Pro prvorepublikové anotace je charakteristické lákání čtenářů prostřednictvím různorodých a zajímavých přívlastků, ovšem ve druhé polovině století tato tendence ještě zesílila z hlediska jejich kvantity. Anotace již zmíněného *Ztraceného obzoru* obsahuje 31 substantiv (vidina, monastýr, léta, srdce, tucha, pokladnice, dary, kultura, civilizace, nezbytnost, přelud, záštitou, svět, válka, přestávka, léta, jméno, vydání, obzor, povědomí, čtenáři, symbol, námět, tajemnost, úspěch, vrub, psychologie, ironie, zběhlost, autor, příběh), která jsou téměř ve všech případech dále rozvíjena ještě adjektivem – pouze v 11 případech zůstává podstatné jméno holým, v 15 případech je k němu přiřazeno přídavné jméno, a v 5 případech je adjektivní přívlastek dokonce dvojnásobný, postupně rozvíjející. Je přitom zajímavé, že všechny tyto případy se nacházejí na začátku textu, hned v prvním souvětí, které je pro recepci anotace samozřejmě klíčové. V ostatních zkoumaných anotacích je tato strategie o něco slabší, ale také přítomná.

Oproti prvorepublikovým anotacím jsou texty zkoumané v tomto období delší, často i více než dvojnásobně. Zatímco z meziválečných textů měl nejdelší 87 slov, ve druhé polovině století již všechny texty čítají mezi 110 a 220 slovy. Bez skutečně zevrubné analýzy velkých dat samozřejmě není jisté, zda se jedná o absolutní trend, lze však odhadovat, že ano. Délka anotace mezi 110 a 220 slovy je pak standardem i v edičních plánech a na přebalech polistopadové éry. Zdá se, že rozsah kolem 150 slov je z hlediska persvaze ideální, neboť svou délkou láká k přečtení, ale současně poskytne poměrně dost informací. Jistě není náhodou, že v oblastech, které nejsou

nakladatelské a ve kterých nejde v první řadě o přesvědčování, tedy v oblasti knihovnické, odborné a amatérské, je možné se setkat i s texty výrazně kratšími nebo delšími.

Z hlediska syntaxe nalezneme ve vybraných anotacích průměrně 2,3 věty na syntaktický celek (což se v první zkoumané skupině nejvíce blíží anotacím humoristické četby, tedy středně komplikované podskupině), a 24,48 slova na syntaktický celek (10,63 slova na větu). Ukazuje se tedy, že ačkoliv převládají relativně jednoduché věty a krátká souvětí, jsou tyto konstrukce často rozvíjené neobyčejným počtem členů. Již zde též dochází k jistému stylovému rozrůžňování, byť ještě ne k tak dramatickému jako později – a persvazivní strategie, byť zaměřené jiným směrem, zůstávají v zásadě podobnými jako v meziválečné éře.

4. Současné anotace

Období po roce 1989 se vyznačuje rychlým nárůstem počtu nakladatelství, a přestože množství výtisků na trhu se v dekadách po sametové revoluci nijak dramaticky nezměnilo, tržní situace charakteristická množstvím titulů a obrovskými náklady se postupně proměnila ve svůj pravý opak – tedy ve velké množství publikací vydaných v malých nákladech. Větší počet titulů pak nutně znamenal také prudké zvýšení počtu vyprodukovaných anotací; a jejich sestavování se začalo silněji řídit zásadami reklamy a marketingu.

Zatímco ve starších obdobích pozorujeme, že se anotace jedna druhé v rámci jednoho nakladatelství či edice navzájem podobají, u nejnovějších textů není výjimkou ani výrazné stylové rozrůžnění, jehož motivací je velmi pravděpodobně právě persvaze. Lze to ukázat na edičním plánu nakladatelství Argo pro první polovinu roku 2022, podobný postup je však obvyklý také u jiných nakladatelství.

K rozrůžňování dochází s přihlédnutím ke stylu původního textu a předpokládaného čtenáře, opominout však nelze ani vliv původní zahraniční anotace (v některých případech se může jednat o překlad) a vliv osoby autora textu, který ovšem obvykle nebývá uveden. Je třeba dodat, že zatímco ve starších obdobích byly oficiální anotace často dílem jedné osoby, u velmi rozsáhlé nakladatelské činnosti některých současných podniků to již možné není a na sepsání jednotlivých textů se mohou podílet sami autoři knih či překladatelé, popřípadě redaktoři jednotlivých edic.

Pro příklad lze porovnat styl anotace k románu *Osiřelec* (2020) polské autorky Míry Marcinów a anotace k románu *Arturův ostrov* (1957) italské spisovatelky Elsy Morante. Obě díla stojí mimo edice a v edičním plánu jsou uvedena vedle sebe, přičemž jejich anotace jsou přibližně stejně dlouhé.

U *Osiřelce* (Argo 2022: 15) je anotace tvořena velmi krátkými, údernými výpověďmi a samotný její začátek je dokonce čistě heslovitý, bez sloves: „Vztah matky a dcery. Dobré rady, výčitky a láska. Trochu nezdravá.“ I když pomíneme tento úvod, dostává se text na průměr 2,71 věty na syntaktický celek, což je poměrně málo, a samotné věty jsou navíc poměrně strohé. Obsahují 15,39 slova na syntaktický celek (5,68 slov na větu). Těmito vlastnostmi se anotace připodobňuje především publicistickému a internetovému stylu naléhavých reportáží a tweetů.

Arturův ostrov (Argo 2022: 16) začíná naopak poměrně exaktní, informativní formulací, která odpovídá starším oficiálním anotacím či knihovnickým anotacím: „Román vypráví o nelehkém dospívání chlapce na rodném ostrově Procida poblíž Neapole v třicátých letech minulého století.“ Průměr je pouhé 2,33 věty na syntaktický celek, ovšem i tak jsou jednotlivé celky fakticky delší než u předchozího textu – obsahují průměrně 18,15 slov (7,79 slov na větu). Lze tedy konstatovat, že persvaze je prováděna apelem na uměřenost – předpokládání čtenáři po knize pravděpodobně sáhnou i proto, že vnímají čtení společenských románů jako závažnou a důstojnou činnost.

Zvláštnosti je pak možné pozorovat především u specializovaných literárních druhů a žánrů, jako je poezie nebo literatura pro děti. Popis knihy *Zimní recepty, kolektiv autorů* (2021) (Argo 2022: 45) americké básničky Louise Glück je možné číst jako text hlásící se v některých ohledech spíše k rétorickému stylu než ke klasickým anotacím. V řečnickém oblouku text nejprve cituje část zdůvodnění uvedeného k autorčinu zisku Nobelovy ceny („nezaměnitelný básnický hlas“) a v samém závěru se opakuje, že „její básnický hlas je vskutku nezaměnitelný“. Celou poměrně dlouhou anotaci přitom tvoří tři dlouhá souvětí, přesněji řečeno souvětí celky, jejichž jednotlivé části jsou často spojené pouze volně a pomocí interpunkce – nalezneme tři dvojtečky, jeden středník a jednu pomlčku. Průměrný počet vět na syntaktický celek je 5,33.

Kromě toho se v textu objevují vazby, jež by většina čtenářů patrně považovala za příliš knižní, například „činí tak s elegancí, již se v americké literatuře vyrovná málokdo“, a slova, která ani značná část cílové skupiny

nebude mít v aktivní slovní zásobě (nadosobní, všeprostopupující, dostředivé), nebo si dokonce ani nebude jista jejich přesným významem (minuciózní). To však neznamená, že se neobjevuje ani jeden prvek hovorového jazyka. I přes syntaktickou komplikovanost se text vyznačuje jistou naléhavostí, která je dána opakováním slov ve výčtech: „zážitek nadosobní, zážitek, který nás přesahuje“, „onen napůl bdělý stav, [...] ony nezapomenutelné okamžiky“, „i každodenní ubíjející banalitu, [...] i nástrahy vztahů rodinných“. Navíc je přítomno zájmeno „tohle“, ačkoliv bychom v textu podobného typu jistě čekali spíše variantu „toto“.

Podobně vypjatý kontrast mezi každodenním hovorovým jazykem a knižním vyjadřováním nalezneme například u knihy *Pirátský guláš* (2020) (Argo 2022: 95) britského autora Neila Gaimana. Téměř každý druhý syntaktický celek obsahuje oslovení, nebo je přinejmenším formulován ve druhé osobě; to platí již pro úvodní výpověď, která zní „Pan John McRumm je lodní kuchař, pirát... a ta nejzvláštější slečna na hlídání, jakou jste kdy viděli.“ Podobně jako u Louise Glück jsou jednotlivá souvětí prodlužována neobvyklou interpunkcí, ovšem nenalezneme zde ani jednu dvojtečku, pomlčku či středník – zato jsou hned třikrát uplatněny tři tečky. I přes tento způsob prodlužování je syntax extrémně jednoduchá, syntaktický celek průměrně obsahuje 2,14 věty, což odpovídá standardům dětské literatury.

Umělecké prostředky, jež mají sloužit k zaujetí, jsou také přítomny – uplatňuje se například aliterace „pozoruhodně praštěný a roztomile rýmovaný“. Ve slovní zásobě se objevují otevřeněji hodnotící adjektiva a adverbia, kromě již uvedených kupříkladu ještě „skvěle ilustrovaný“, a také výrazy, které lze přiřadit spíše do hovorového registru a které se pokoušejí zaujmout i svým hláskovým ustrojením, jako „změť“, „baštit“ nebo „drsný“. Lze proto uvažovat, že se počítá s hlasitým předčítáním této anotace potenciálním čtenářům.

5. Blurbs

Prosazujícím se prvkem jsou u nejnovějších anotací také takzvané „blurbs“, které do českého úzu začaly v 90. letech pronikat z anglosaského prostředí a úspěšně se zabydly nejen v oblasti populární literatury, ale také mezi paratexty vážnějších a uměleckých děl. Jedná se o výňatky z recenzí, popřípadě o výroky významných autorů či osobností, které mají v několika slovech dílo vychválit či zdůraznit některou z jeho kvalit. Je otázkou, zda je vnímat

jako volnou součást nakladatelské anotace, nebo spíše pouze za příbuzný paratext – na samotné knize jsou někdy umístěny, podobně jako anotace, na přebal, byť někdy na jiné místo; v edičním plánu jsou ovšem téměř vždy s anotací těsně spojeny.

Autorem blurbs je vždy jiná osoba než autor anotace, popřípadě, jsou-li některé z nich smyšlené, což u méně solidních nakladatelů není možné vždy vyloučit, mají jako jiná osoba působit. Styl tedy bývá značně odlišný. U výše zmiňovaného románu *Osiřelec* jsou citovány recenze Jerzyho Doroszkiewicze z tok.fm a Justyny Sobolewské z *Polityky*. „Originalita a jedinečnost autorčiných příběhů spočívá v bystrosti pozorování, v černém humoru a v podvrtné síle jazyka a obrazotvornosti.“ Ze syntaktického ani lexikálního hlediska se nemůže tento výňatek od anotace lišit více.

Určité zárodky tohoto postupu můžeme nalézt již v předválečné literatuře, zde jsou však odkazy k pozitivnímu kritickému zhodnocení prakticky vždy i formální součástí textu anotace a málokdy je uveden autor nebo dochází k doslovnému citování. Anotace k románu *Ptačí chléb* (1921) Jaroslava Marchy začíná slovy: „O prvním vydání Marchova Ptačího chleba napsala kritika, že je to jedna z nejlepších knih, jež byly v poslední době napsány, a nejlepší kniha z klukovského života v české literatuře vůbec“ (s. 76). Toto tvrzení je téměř doslovnou citací z recenze, která vyšla 10. prosince 1922 v agrárnickém *Venkově* a byla podepsána „Ing J. F.“ (J. F. 1922: 4). Skutečnost, že anotace hovoří o „poslední době“, i když situace v české literatuře roku 1929 byla přece jen odlišná než v roce 1922, lze chápat jako další důkaz jednoduchosti a přímočarosti staršího typu nakladatelské persvaze. Více než o reálný odkaz na recenzi jde patrně o záminku pro použití výrazu „nejlepší“; s moderními blurbs však tato zmínka sdílí ambici představit knihu, která je považována za hodnotnou „objektivně“, nezávislou kritikou.

6. Závěr

Přestože je persvaze neodmyslitelnou součástí nakladatelské anotace, v průběhu 20. století došlo k postupným posunům v otázce konkrétní povahy propagačních a přesvědčovacích postupů, a to jak v souvislosti s kulturním a ekonomickým vývojem knižního trhu, tak pod vlivem rozvíjející se reklamy.

V prvorepublikové éře, kterou lze vnímat jako rané období, byly anotace jen málokdy vydávány společně s anotovaným dílem; často se objevují kratší,

poměrně jednoduché a méně pečlivě stylizované texty. Persvazivní prvky se napříč jimi obvykle příliš neliší a mnohdy bývají velice přímé až naivní, díla jsou „dobrá“ či „nejlepší“, „působivá“, „jímavá“, „jedinečná“ a podobně.

Po roce 1948 začalo docházet k nárůstu syntaktické i lexikální složitosti, užívána jsou komplikovanější souvětí a méně frekventované výrazy. Tento proces, jež lze označit i jako směřování k postupům uměleckého stylu, byl velmi často doplňován ještě mimoběžnou persvazí: čtenář neměl být přesvědčen jen o tom, že je dobrý nápad si knihu přečíst, ale také o tom, že kniha je společensky a politicky hodnotným dílem. I proto jsou volena klíčová spojení jako „demokratické hnutí“, „současný čtenář“ či „nezbytnost realismu“.

V oblasti současných nakladatelských anotací je pak možné proti minulosti pozorovat výrazné stylové rozrůžňování, které je dáno jak faktory objektivními (snaha zapůsobit na konkrétní typ čtenáře), tak subjektivními (anotace jsou zřetelně psány, popřípadě překládány různými osobami). Užívání málo frekventovaných výrazů je u většiny zkoumaných textů méně zřetelné, vzhledem k velké různorodosti však lze předpokládat, že „anotační korpus“ 21. století by patrně neobsahoval méně lexémů než texty o padesát let starší. Na jedné straně sice existují velmi umírněné anotace společenských románů či obecně textů hlavního proudu, na druhé straně se lze setkat také se stylově vyhraněnějšími, experimentálnějšími či umělečtějšími anotacemi u ambicióznější literatury nebo s anotacemi žánrové a dětské literatury, které se často vyznačují i expresivním vyjadřováním.

Součástí nejnovějšího vývoje anotací je pak také vydělování jejich intertextových částí, odkazů k pozitivní kritice, mimo hlavní text, do podoby tzv. blurbs. Tento proces je možné vnímat jako další fázi rozrůžňování nakladatelské persvaze a jako další prvek čím dál složitějšího a promyšlenějšího působení na recipienta – a to společně s dalšími strategiemi, které pojednány nebyly (více různých nakladatelských anotací, citace z knihy, interaktivita, hyperlinky apod.), ale které v budoucnu patrně budou hrát stále významnější úlohu.

Prameny

- Ediční plán 2022, leden–červen (2022)*, Praha: Argo.
Gide A., 1967, *Vatikánské kobky*, Praha: Odeon.
Hilton J., 1970, *Ztracený obzor*, Praha: Odeon.
J. F., 1922, „Ptačí chléb“, *Venkov* 10. 12. 1922.
Odojevskij V. F., 1974, *Poraněné sny*, Praha: Odeon.

Stručný seznam knih Českomoravských podniků tiskařských a vydavatelských v Praze (1929), Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské.

Tieck L., 1974, *Život básníka*, Praha: Odeon.

Literatura

Čechová M., Krčmová M., Minářová E., 2008, *Současná stylistika*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Jelínek J., 2021, Styl a funkce současných anotací k beletristické tvorbě. – *Štýl - komunikácia - kultúra: K stému výročiu narodenia profesora Jozefa Mistrika (1921–2000)*, red. Z. Popovičová Sedláčková, Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, s. 174–183.

Příbáň M., 2014, *Česká literární nakladatelství 1949–1989*, Praha: Academia.

Svatoš M., Svatošová H., 1998, Thyrsus ve stopách Thyrsu a po stopách pražských nakladatelství, *Pražský sborník historický* XXX, s. 187–211.

Persuasive elements in Czech publisher summaries

The text aims to analyse how the style of official book summaries seeks to leave a favourable impression on the potential reader and buyer. Summaries made in three eras of the Czech literature have been compared, namely, in the First Czechoslovak Republic (with summaries taken from around 1930), in the communist era (with summaries taken from around 1970), and in the contemporary era (with summaries from 2022). The oldest summaries may seem almost naive in their persuasive strategies, i.e., using unambiguous adjectives, such as “good” or “moving”. The communist era summaries also make use of these laudatory adjectives, sometimes even more evocative, and emphasise them with ostentatiously “objective” statements explaining why the said publication agrees with the socialist worldview. The contemporary strategies are more subtle, and the individual summaries differ strongly, aiming at different groups of potential readers by adjusting their respective styles to the target audience’s tastes.

Keywords: *summary, publisher summary, persuasion, persuasive style, literature promotion*